

**MACAR RESSAM KÁLMÁN BESZÉDES'İN
KALEMİNDEN ÖDÖN SZÉCHENYİ VE İTFAİYE
TEŞKİLATI: OSMANLI MODERNLEŞMESİNE BİR
KATKI**

(Orijinal Karakalem Çizimleriyle Birlikte)

**ÖDÖN SZÉCHENYI AND FIRE DEPARTMENT FROM
THE PEN OF HUNGARIAN PAINTER KÁLMÁN
BESZÉDES: A CONTRIBUTION TO OTTOMAN
MODERNIZATION**

(With Original Charcoal Drawings)

Melek ÇOLAK*

Makale Bilgisi

Başvuru: 14.05.2020

Kabul: 26.09.2020

Article Info

Received: May 14, 2020

Accepted: September 26, 2020

Özet

Osmanlı İmparatorluğu'nun modernleşme sürecine, katkı sunan yabancı uzmanlar arasında Macarlar önemli bir yere sahiptir. Bu alanda iki millet arasında iş birliğinin geliştirilmesi için çalışan şahsiyetlerden biri Ödön Széchenyi'dir. Macar milletinin gelişmesi için çaba harcayan ve Macarların tarihinde "en büyük Macar" olarak tanınan Kont István Széchenyi'nin küçük oğlu olan Ödön Széchenyi (1839-1922), itfaiyeciliği Londra'da öğrendikten sonra bu alanda ülkesine hizmet etmiş, Budapeşte İtfaiyesi'nin kurucusu olması nedeniyle Macar Milli İtfaiye Birliği'nin başkanlığına seçilmiştir. Széchenyi, Sultan Abdülaziz döneminde İstanbul'a gelmiş, itfaiye teşkilatının organize edilmesi için çalışmalarda bulunmuş ve modern Türk itfaiyesinin temellerini atmıştır.

"Ziçni Paşa" olarak tanınan Széchenyi, kendisine yardımcı olması için Macar ressam Kálmán Beszédes'i (1839-1893) İstanbul'a çağırmıştır. Kálmán Beszédes, 1878 yılında İstanbul'a gelerek Széchenyi'ye yardımcı olmuş, Harp Okulu'nda itfaiyecilikle ilgili dersler vermiştir.

---

* Prof. Dr. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, e posta: tunam10@gmail.com

Beszédes, beş padişah ve Milli Mücadele dönemine tanıklık ederek, 48 yıl Türk itfaiyesine hizmet edip feriklik rütbesine kadar yükselen Ödön Széchenyi gibi, 1878 yılından ölümüne dek 15 yılını İstanbul'da geçirmiştir.

Bu çalışmada, Macar ressam Kálmán Beszédes'in ELTE Üniversitesi Kütüphanesi El Yazmaları Arşivi'nde kayıtlı bulunan Fővárosi Lapok adlı gazetede yayımlanan hatıralarından yararlanılarak, Osmanlı İmparatorluğu'nun yenileşme hareketleri içinde yabancı bir uzman olarak Széchenyi'nin çalışmaları ve Osmanlı İmparatorluğunun durumu yakın bir çalışma arkadaşının gözünden ortaya konulmakta, dönemin Türk-Macar ilişkileri bağlamında değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler; Hatıra, İtfaiye, Kálmán Beszédes, Macar, Osmanlı, Ödön Széchenyi, Resim.

Abstract

Hungarians have an important place among foreign experts who contributed to the modernization process of the Ottoman Empire. One of the figures working for the strengthening of the cooperation between two nations is Ödön Széchenyi. Being the smallest son of Kont István Széchenyi, known as the greatest Hungarian in the Hungarian history and making efforts for the development of Hungarian nation, Ödön Széchenyi (1839-1922) served his nation for the development of fire department in his country after learning the profession of fire fighting in London and as he was the founder of Budapest fire department, he was selected as the chairman of Hungarian Fire Fighting Association. Széchenyi came to Istanbul during the era of Sultan Abdülaziz and reorganized the association of Tulumbacılar responsible for intervening in fires in Istanbul and thus laid the basis of modern Turkish Fire Department.

Known as "Ziçni Paşa", Széchenyi invited Hungarian painter Kálmán Beszédes (1839-1893) to Istanbul. Kálmán Beszédes came to Istanbul in 1878 and helped Széchenyi, and gave lectures in The Military Academy about fire fighting.

Like Széchenyi witnessing therein of five sultans and the War of Independence and serving Turkish fire department for 48 years, Beszédes lived in Istanbul for 15 years from 1878 to his death.

In the current study, by drawing on the memories of Hungarian Painter Kálmán Beszédes published in the newspaper called Fővárosi Lapok recorded in the Hand Writings Archive in ELTE University Library, the works of Széchenyi, who was a foreign specialist involved in modernization movements of the Ottoman Empire, and the state of the Ottoman Empire are presented from the eye of a close colleague and are evaluated in terms of Turkish-Hungarian relationship. Moreover, samples from the illustrations of Kálmán Beszédes are presented.

Keywords; Memory, Fire Department, Kálmán Beszédes, Hungarian, Ottoman, Ödön Széchenyi, Drawing

Giriş: Osmanlı Modernleşmesi ve Macarlar

XIX. yüzyılda reform çalışmalarının daha sistemli hale geldiği Osmanlı Devleti'nin modernleşme süreci, Avrupa'dan çeşitli alanlarda faydalanılmak üzere getirilen uzmanlara tanıklık etmiştir.¹ Bunların içinde tarih boyunca sosyo-kültürel ve siyasi ilişkilerin yoğun olarak yaşandığı Macarlar ayrı bir yer teşkil etmektedir. Özellikle Macaristan tarihinde özgürlük mücadeleleri olgusu içinde önemli olan 1848-1849 Özgürlük Savaşı'ndan sonra Osmanlı'ya sığınan Macar mültecilerin İmparatorluğun modernleştirilmesinde ve Batılılaştırılmasında önemli rolleri olmuş, Osmanlı'nın farklı kurumlarında görev almışlardır.² İyi öğrenim görmüş, Batı dünyasını yakından tanıyan bu kişiler Osmanlı'ya yerleştikten sonra ülkenin askeri, siyasi, düşünsel ve kültürel hayatında yer edinmişlerdir. Macar mülteciler milliyetçilik, özgürlük ve anayasa fikirlerinin Osmanlı Türkleri arasında önemli giriş kanallarından biri olmuş, Osmanlı'nın çağdaşlaşmasına katkıda bulunmuşlardır. Gerek orduda gerek sivil yaşamda reformların yürütülmesinde etkili olmuşlardır. Sadece orduda değil, sivil bürokrasiye ve kültür hayatına da hizmetlerde bulunmuşlardır. Topçuluktan haritacılığa, veterinerlikten ressamlığa kadar Osmanlı hayatına yenilikler getirmişlerdir.³ Örneğin General György Kmety Türk topraklarında İsmail Paşa olurken,⁴ Adolf Farkas, ilk Türk kadın şairi Nigâr Hanım'ın babası Macar Osman Paşa olarak tarihteki yerini almıştır.⁵

Macarların Osmanlı'nın modernizasyonuna katkısı sonraki süreçte de devam etmiştir. Osmanlı Devleti'ne uzun yıllar hizmet eden Macarlardan

¹ Kemalettin Kuzucu, "Széchenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (14), İstanbul, 2006, s.31.; *Türk Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler*, Fejezetek A Török Magyar Kapcsolatok Történetéből, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2009, s.223.

² Dursun Ayan, "György Kmetty (İsmail Paşa) ve Richard Guyon (Hurşid Paşa) Türk Topraklarında, Bazı Arşiv Belgeleri Işığında", *Magyar honvéd tábornokok oszmán szolgálatban Guyon Richárd és Kmetty György*, Magyar-Török Baráti Társaság, Budapest, s.153; János Hóvári, "Geç Osmanlı İmparatorluğu'nda Macar Askeri Etkileri Richard Guyon ve György Kmety", *Magyar honvéd tábornokok oszmán szolgálatban Guyon Richárdés Kmetty György*, Magyar-Török Baráti Társaság, Budapest, s. 9.

³ Mustafa Celalettin Paşa, *Eski ve Modern Türkler*, Kaynak Yayınları, Çeviri: Güven Beker, 1. Basım, İstanbul, Eylül, 2014, s.21-22; Kemal H. Karpat, *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Çeviren: Recep Boztemur, İmge Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Nisan 2004, s.146-150.

⁴ Dursun Ayan, *a.g.m.*, s.151.

⁵ Nazan Bekiroğlu, *Şair Nigâr Hanım*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul,1998, s.27-34.

birisi de itfaiyecilik alanında faaliyet gösteren Kont Ödön Széchenyi'dir.⁶ (bkz.Ek.1)

I. Kont Ödön Széchenyi ve Kálmán Beszédes

I.I. Kont Ödön Széchenyi ve İstanbul'a Gelişi

Macarların tarihinde "en büyük Macar" olarak tanınan⁷ Macar milliyetçisi István Széchenyi'nin küçük oğlu olan Ödön Széchenyi 14 Aralık 1839 tarihinde Pozsony'de dünyaya geldi. Küçük yaşlarda denizciliğe merak saldığı için ailesi, ilköğreniminden sonra onu denizcilik okuluna gönderdi. Bu vesile ile genç yaşta gemi kaptanı olan Széchenyi Avrupa sahillerini ve Amerika'nın önemli bir kısmını dolaşma imkânı buldu.⁸ Daha sonra babası onu 23 yaşında iken Londra'ya göndererek orada uzun yıllar Londra itfaiyesine hizmet eden dünyaca ünlü Kaptan Shaw'ın okulunda eğitim almasını sağladı.⁹ Üç yıl kaldığı İngiltere'de geniş bir tecrübe kazanarak ve sınavlarını başarıyla vererek yüksek derece ile sertifika alan Széchenyi Viyana'ya döndü. Geleneksel Viyana Sergisi'nde başarısı nedeniyle İmparator Fransuva Joseph tarafından Viyana ve Peşte Alayı'nın başına getirildi. 1870'de Peşte'de yeni bir itfaiye örgütü kurdu. Çağın en büyük felaketlerinden biri olarak nitelenen 29 Temmuz 1873 tarihindeki Vagon Fabrikası yangınında Budapeşte'nin tüm itfaiye ekiplerini yönettikten sonra şöhreti giderek arttı. Bürokrat yönü de olan Széchenyi, Budapeşte İtfaiyesi'nin kurucusu olması nedeniyle Macar Ulusal İtfaiye Birliği başkanlığına seçildi. Ülkenin ulaşım sisteminin modernizasyonunda da önemli işler başardı.¹⁰ Magyar Életrajzi Lexikon'da yer alan "Ödön

⁶ Kont Ödön Széchenyi'nin hayatı için bkz. "Széchenyi Ödön, gróf", *Magyar Életrajzi Lexikon*, Második Kötet, Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969, s.722.

⁷ István Zádor, *Egy Hadi festő Emlékei 1914-1918*, 206 Képpel, Nyomatott, A Kirly Magyar Egyetem i Nyomdában, s.71; *Tényekés Tanúk Germanus Gyula Kelet Varázsa*, Magvető Könyvkiadó, Budapest, s.126.

⁸ Kuzucu, "Széchenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi", s. 33-34; "Széchenyi Ödön, gróf", *Magyar Életrajzi Lexikon*, s. 722.

⁹ Kálmán Beszédes, "A magyar pasa jubilema", *Fővárosi Lapok*, 1892. Julius 19., 199. Szám, s.1467. Macar ressam Kálmán Beszédes "İngiliz itfaiye eğitimindeki ciddi göstergelerden biri olarak" Széchenyi'nin eğitimini şöyle anlatmaktadır:

"Shaw, kontu eğitiminin ilk basamaklarından başlattı ve arabaların tekerleklerini temizletti. O zamanki Başbakan Palmerstone tarafından en büyük Macarlardan biri olan arkadaşının oğluna gönderilen öğle yemeği daveti, merkeze tam da böyle bir iş esnasında geldi. Davetin ulaştırılması ile görevlendirilen memur tereddüt etti ve davet edilen kişinin arabaları yıkayan genç olduğuna inanmadı ama yine de kendisini tanıtarak davetiyeyi teslim etti. Sonra o davete iyi kalite bir İngiliz sabunuyla saatlerce yıkanarak ve üzerindeki araba yağı kokusunu en güzel parfümlerle bastırarak ciddi bir İngiliz görünümünde, bir kont oğluna yakışır biçimde gitti."

¹⁰ Kuzucu, "Széchenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi", s. 34.

Széchenyi” maddesine göre “1874 yılında Osmanlı Sultanının daveti üzerine Türk itfaiye örgütünün oluşturulması için İstanbul’a gitti.¹¹ Kemalettin Kuzucu Ödön Széchenyi’nin faaliyetleriyle ilgili büyük ölçüde Başbakanlık Osmanlı Arşivi belgelerini inceleyerek hazırladığı makalesinde “Ödön Széchenyi’nin İstanbul’a ilk defa 1871 yılında geldiğinin anlaşılma ile birlikte arşiv kayıtlarıyla, diğer kaynaklarda onun bu ziyaretine ilişkin aydınlatıcı bilgi bulunmadığını, ikinci kez ise Ekim 1874’te İstanbul’a geldiğini, ancak bu geliş şeklinin ihtilafli olduğunu” belirtmektedir. Buna göre “birçok kaynak onun Osmanlı Hükümeti’nin daveti üzerine İstanbul’a geldiğini açıklamaktadır. Bir dergi ise yangınların İstanbul’a verdiği zararları yakından bilen İmparator Fransuva Joseph’in Osmanlılar’a duyduğu yakınlık ve Sultan Abdülaziz’e olan muhabbetinden dolayı Széchenyi’yi İstanbul’a gönderdiğini” kaydetmektedir. Bu Macar asilzadesinin yönetim tarafından istenmeyen bir kişi olduğunu ve tam sürgüne gönderileceği sırada II. Abdülhamid’in isteği üzerine Türkiye’ye gönderildiğini ileri süren görüş ise, Széchenyi’nin her iki gelişinin de Abdülaziz’in saltanatına denk gelmesi yüzünden mümkün değildir.”¹²

İşte bu ihtilafın geliş tarihi karmaşasına neden olduğu noktada Macar ressam Kálmán Beszédes’in (bkz.Ek.2) hatıraları önem kazanmaktadır. Ressam Beszédes’in ELTE Üniversitesi El Yazmaları Arşivi’nde kayıtlı olan terekesinin içinde Ödön Széchenyi ile ilgili hatıraları bulunmaktadır. Bu hatıraları, Osmanlı İmparatorluğu’na ait diğer hatıralarının bir kısmı gibi Fővárosi Lapok adlı gazetede yayımlamıştır.¹³ Bu göz önüne alınırsa uzun yıllar Ödön Széchenyi’nin yanında bulunan Beszédes’e göre¹⁴ “Sultan Abdülaziz döneminde, saray ve çevresinde oldukça sık yangın çıktığından ve itfaiye meselesi gündeme geldiğinden, 1874 yılı sonunda Kont Ödön Széchenyi İstanbul’a çağırılmış ve itfaiyenin kurulmasıyla görevlendirilmiştir.”¹⁵

¹¹ “Széchenyi Ödön, gróf”, *Magyar Életrajzi Lexikon*, s.722.

¹² *A.g.m.*, s. 34-35.

¹³ Bkz. Eötvös Loránd Tudomány egyetem (ELTE) Könyvtára Kézirattar G691: ELTE Üniversitesi Kütüphanesi El Yazmaları Arşivi G691: Fővárosi Lapok-G691, Ressam Kálmán Beszédes’in koleksiyonu ile ilgili verilerin Elte Üniversitesi Kütüphanesi’nde olduğundan 2013 yılında, Macaristan’ın Ankara’da bulunan eski büyükelçisi Sayın Prof. Dr. János Hóvári’nin bana verdiği Rodostói *emlékekés tanulságok* adlı kitabındaki Beszédes’in koleksiyonunu tanıttığı satırları aracılığı ile haberim olmuştu. Bu vesile ile Prof. Dr. János Hóvári’ye ve bu bilgilerden sonra Beszédes’in terekesini bana getiren Doktora öğrencim Sezgin Topal’a teşekkür borçluyum.

¹⁴ János Hóvári, *Rodostói emlékekés tanulságok- Beszédes Kálmán-Rodostó magyar kép irója*, Magyar-Török Barati Társaság, Budapest, 2009, s.52, s.56.

¹⁵ Kálmán Beszédes, “Konstantinápolyi világ”, *Fővárosi Lapok*, 1878. December 19., 292. Szám., s.1414.

I.II. Kálmán Beszédes ve İstanbul'a Gelişi

Mühendis József Beszédes'in oğlu olan; Peşte, Viyana ve burslu olarak İtalya'da öğrenim gören Kálmán Beszédes ise (1839-1893)¹⁶ o tarihten beri payitahtta yaşayan Széchenyi'nin çağrısı üzerine 1878 yılı sonbaharında İstanbul'a gelmiştir.¹⁷ Burada Ödön Széchenyi sayesinde bir çevre edindiği anlaşılan¹⁸ Beszédes'i İstanbul'a iten nedenlerden biri kendi anlatımıyla "itfaiyecilik mesleğine" ilgisiydi.

Bu ilgisini şöyle belirtmiştir:¹⁹

"Sporların en faydalısının ve en gereklisinin itfaiyecilik mesleği olduğu şüphesiz... Bu arada uzun süre İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya'da kaldım, ama ressamlığın yanı sıra itfaiyecilik mesleğini öğrenmek için gereken teorik ve pratik fırsatlardan hep severek faydalanmaya çalıştım... Beni başka spor hiç cezbetmemiştir."

Beszédes'i "Ödön Széchenyi'ye bağlayan diğer nedenin Széchenyi'nin babası ile Beszédes'in babası arasındaki dostluğun gelenek olarak devam etmesi olduğu anlaşılıyor."²⁰ Széchenyi'nin babası Kont István Széchenyi 1829 yılında doğu yolcuğuna çıktığında Beszédes'in babası Su İşleri Mühendisi József Beszédes de ona yol arkadaşlığı etmişti. Onlar deneyim edinmek ve araştırmalarda bulunmak için yola çıkmışlardı. Tuna'nın Demirkapı bölgesindeki engeller bunun için mükemmel bir fırsat doğurmuştu. O dönemde Tuna üzerinde henüz buharlı nehir gemileri çalışmadığından, Varna'ya kadar kapalı bir salla inmişler ve oradan da uzun zaman kalacakları İstanbul'a kadar bir kadirgayla yelken açmışlardı. Dönüş yolunda ise Belgrad'a kadar at sırtında yolculuk yapmışlardı. Bu tanışıklık Beszédes'e göre Széchenyi'nin kendisine karşı beslediği iyi niyetin kaynağı idi. Beszédes bu seyahatini bu iyi niyete borçluydu.²¹ Beszédes'in hatıralarına göre Kont István Széchenyi'nin İstanbul'u çok sevmiş olduğu, iki oğlunu 1858'de Doğu yolculuğuna göndermiş olmasından belliydi. Bu sırada Kont Gyula Karolyi de onlara katılmıştı."²² Bu tarih Kuzucu'nun

¹⁶ "Beszédes Kálmán", *Magyar Életrajzi Lexikon*, Első Kötet, Akadémia Kiadó, Budapest, 1967, s.204.

¹⁷ Hóvári, *a.g.e.*, s.56.

¹⁸ Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi világ", *Fővárosi Lapok*, 1879. Január 3., 2. Szám., s.8.

¹⁹ Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi tárca", *Fővárosi Lapok*, 1890. Január 5., 5. Szám, s.29.

²⁰ *A.g.m.*, s.29.

²¹ Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi tárca", *Fővárosi Lapok*, 1879. Január 17., 13. Szám, s.62.

²² Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi tárca", *Fővárosi Lapok*, 1890. Május 25. 143. Szám, 1053.

Széchenyi'nin "İstanbul'a ilk defa 1871 yılında geldiğinin anlaşıldığı" yönündeki tespiti ile çelişmektedir.²³

II. Kálmán Beszédes'in Kaleminden Ödön Széchenyi ve Türk İtfaiye Teşkilatı

II.1. Ödön Széchenyi'den önce İtfaiye Teşkilatı

Beszédes'in İstanbul'a geldiği tarihte Fővárosi Lapok için yazdığı "Konstantinápolyi világ" (İstanbul'un Dünyası) adlı köşe yazısında İstanbul itfaiye teşkilatı ve yangınlar konusunda verdiği bilgiler şöyledir:²⁴

"Yangın söndürme işlemi burada bundan dört yıl önce en ilkel yöntemle, tulumbacılar tarafından omuzda taşınan ve elle çalışan tulumbalarla yapılmaktaydı. Sayıları on binin üzerinde olan tulumbacılar hükümetten her yıl altmış hatta yüz bin Frank yardım almaktaydılar. Bu nedenle tulumbacıların bir seferde göz ardı edilmesi mümkün değildi. Çünkü bu sınıf çok sayıdaki yakınlarıyla birlikte en azından elli bin kişiden oluşan çaresizlik ve öfke içindeki bir orduya dönüşebilirdi."

"İstanbul'daki tüm yangınlar ise korkunç birer felaketle sonuçlanırdı." Beszédes bu durumu şöyle açıklamaktadır:²⁵

"Burada öyle yirmi otuz evin yandığı yangın çok az görülür. Burada yangına yangın denmesi için en azından iki yüz evin yanıp kül olması gerekmektedir. Oldukça alçak bir seviyeye kadar yükselen taş duvarlar dışında evlerin her tarafı ahşaptan yapıldığı için bizde yirmi binanın yandığı süre içinde burada iki yüz ev kül olmaktadır. Bu nedenle yangınlardan dolayı burada inanılmaz bir korku yaşanmaktadır. Pera'daki evlerin büyük bir çoğunluğu artık taştan inşa ediliyor olsalar bile, sokakların darlığından dolayı orada da büyük bir yangın tehlikesi mevcuttur. Yangının çıkmadığı hafta hemen hemen yok gibidir."

Bir yangın tasviri ise şöyleydi:²⁶

"Yangının farkına varıldığında sokaktaki bekçiler koşmaya ve koşarken bir yandan "yangın var" diye bağırma, diğer yandan da yangının nerede olduğunu duyurmaya başlarlar. Bu arada binlerce pencerenin ve kapının

²³ Kuzucu, "Széchenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi", s. 34-35.

²⁴ Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi világ", *Fővárosi Lapok*, 1878, December 19., 292. Szám., s.1414.

²⁵ A.g.m., s. 1415.

²⁶ A.g.m., s. 1415.

demir kepenkleri ve levhaları (bunların olmadığı bir tane bile ev yoktur) çarpmaya, insanlar oraya buraya koşuşturmaya bağırıp çağırmaya başlar, tulumbacıların bağırışları ise tüm bu sesleri bastırır. Her bir tulumba iki sıruk üzerinde dörder iri kıyım tulumbacı tarafından omuzlarda taşınırken, her bir tulumbanın çevresinde on beş veya yirmi tulumbacı yer alır; her sokakta birer barınakları olduğundan birden fazla ekip süratle bir araya gelerek kısa sürede çoğalırlar. Daha sonra içlerindeki en büyük delikanlı, elinde kocaman bir kargı olduğu halde başlarına geçer ve korkunç bir vahşilikle koşturur başlarlar. Halkın oluşturduğu en yoğun kalabalıklar bile sihirli bir değnekle dokunulmuş gibi bu korku verici ordunun önünden kaçışarak ona yol açarlar. Tulumbacıların hepsi de dizlerine kadar inen, genellikle de hafif giysiler içindedirler ve sair zamanlarda da fazla dikkat çekici kişiler olarak gözükmezler. Ancak böyle yangın olaylarında insandan ziyade cehennem dibinden fırlamış şeytanlara benzemektedirler.

Bütün İstanbul, sokak-teraslardan oluştuğu için tulumbacılar çılgın bir acelecilik içinde aşağı yukarı koşturur, kimi yerde yollarına çıkan bir atı veya katırı, kimi yerde bir arabayı devirir; bir diğer yerde ise mandaları çılgına çevirip azdırarak yollarına devam ederlerken, eğer yangına yetişmek için yarış eden iki tulumbacı ordusu birbiriyle karşılaşırsa kaplanlar misali birbirlerine dalarlar ki bu karşılaşmalarda kan döküldüğü gibi, bunların çoğu da can kaybıyla sonuçlanırdı. Böylesi fütursuzca hareketlerinden dolayı halk arasında yangının bizzat kendisinden daha büyük bir korkunun doğmasına neden olmaktadır. Çünkü yangın mahalline ulaştıklarında önce yangından mağdur olanlarla pazarlık yapmaya başlamaktaydılar. Hatta kimi zamanlar ticari çıkarları doğrultusunda hareket ederek yangının daha geniş bir alana yayılmasına neden oldukları durumlarla bile karşılaşılmaktaydı.”

II.II. Ödön Széchenyi'nin Çalışmaları

Beszédes'e göre “itfaiye alayı ve itfaiye teşkilatının kurucusu ve baş üstadı olan²⁷ Széchenyi, İstanbul'a geldiği zaman itfaiyenin örgütlenmesiyle görevlendirilince “Türk Hükümetinin söz konusu planı gerçekleştirebilmek için gerekli parayı sağlayana dek aradan ayların geçeceğini iyi bilen Rus Büyükelçisi Ignatiev'in bu durumdan yararlandığını” belirterek şöyle demektedir:²⁸

“...Rus Büyükelçisi Ignatiev için bundan daha iyi bir fırsat olamazdı. Hemen harekete geçti ve Moskova'ya bir telgraf çekerek Sultan'a hediye olarak, yanında Rus itfaiyecilerle birlikte iki adet yangın söndürme aracı

²⁷Kálmán Beszédes, “Konstantinápolyi világ”, *Fővárosi Lapok*, 1878, December 19., 292. Szám., s.1414.

²⁸A.g.m., s. 1414-1415.

göndermeleri talebinde bulundu. Bu telgrafın ardından İstanbul'a Çar'ın muhafız alayı subaylarından birinin kumandası altında yüz elli kişiden oluşan bir ekip gelmişti. Ancak bu subay itfaiyecilikten ancak bir belediye kapıcısının çan dökümünden anladığı kadar anlıyordu. Bu yangın söndürme araçları halen burada bulunmakta olup Rus kabalığının birer örneğini teşkil etmektedir. Rus itfaiyeciler Sultan'ın huzurunda bir gösteri yapmışlar, hatta madalyalarla bile taltif edilmişlerdi. Ignatiev gülerken Macar Kontu da Moskof'a sövmüştü. Ne var ki Kont, yine Ignatiev'den aşağı kalmamış büyük bir çaba harcayarak Budapeşte'den dört yangın söndürme aracı ile en iyilerinden birkaç itfaiyeciyi İstanbul'a getirtmeyi başarmıştı. Bu satranç hamlesi çok ses getirmiş ve heyecan yaratmıştı. Széchenyi, Murad Efendi'nin de yardımıyla, yapılanların milli nitelik kazanması açısından birkaç becerikli Türk delikanlısını da bu iş için eğitmişti.”

“Türkleri bu işe ikna etmek kolay olmamıştı. Çünkü dürüstlük ve onur gibi kavramlar “tulumbacı” adıyla pek uyuşmamaktaydı. Ama sonunda başarılı olunmuş ve o büyük gün gelip çatmıştı. İstanbul'un kalburüstü şahsiyetleri uluslararası itfaiye yarışmasını izlemek üzere bir araya gelmişlerdi.”

Beszédes'in ifadesiyle, Széchenyi bu görevi başarı ile yerine getirmiş, “Ruslar alaylı kakhahalar arasında geri çekilmek zorunda kalmışlar ve Ignatiev de bir daha hiç gülememişti.”²⁹

Abdülkerim Paşa'ya tören kılıcı sunmak için 1877 yılında İstanbul'a gelen Macar gençlik heyetinin bu ziyaretini anlatan “A magyar és török nemzet testveriségének ünnepe” (Macar ve Türk Milletinin Kardeşlik Bayramı) adlı toplam 32 sayfalık broşürde³⁰ Macar gençlerini karşılayanlar arasında tercüman Dániel Szilágyi ile birlikte bulunan Kont Ödön Széchenyi'nin³¹ Türk İtfaiye Örgütü'nün komutanı olarak Macar Heyeti'nin onurunu çok sayıdaki yüksek rütbeliler dışında muazzam bir halk kalabalığının izlediği, bütün itfaiye kadrosuyla muhteşem bir tatbikat yaptığı bildirilmektedir.³²

Beszédes de geldiği yıl olan 1878'de “İtfaiye erlerinin tatbikat yaptıkları alanda ve Szécheny'nin planları doğrultusunda inşa edilen iki katlı büyük bir binada gerçekleştirilen geniş çaplı bir tatbikat izlediğinden” bahsetmektedir. Bu tatbikatta “ülkedeki çeşitli alaylardan seçilmiş olduğundan Türkiye'nin çok farklı yörelerinden gelen erler arasındaki ilginç tipleri inceleme imkânı

²⁹A.g.m., s. 1415.

³⁰A magyar és török nemzet testveriségének ünnepe, Vagy: A Magyar Ifjuság küldötsége Konstantinápolyban, Nyomatja s kiadja Bucsánszky Alajos, Budapest 1877, toplam 32 sayfa.

³¹A.g.e., s. 15.

³²A.g.e., s. 24.

bulan” Beszédes, “Kontun bu erler üzerinde büyü bir etkiye sahip olduğunu, onu büyük bir dikkatle takip ettiklerini” belirtmektedir.³³

Beszédes’in 19 Aralık 1878 tarihli “Konstantinápolyi világ” adlı köşe yazısında verdiği bilgilere göre “artık itfaiye alayı birçok taburdan meydana gelmekte (bir alay 1500-1800 kişi) ve Türk ordusunun tamamlayıcı bir unsurunu teşkil etmekte, tam anlamıyla gerçek bir “seçkin kuvvetti.”³⁴

Beszédes bu durumu şöyle ifade etmektedir.³⁵

“Bugün artık itfaiye alayı Miralay Beyi’nin, başka bir deyişle itfaiye albayının öttürdüğü borunun sesini duyan halk eskisinden daha huzurlu. Yangın mahallinin çevresi askerler tarafından çembere alınmakta, “tulumbacılar” ise işlerini artık belli bir düzen içinde sürdürmektedirler.”

“Széchenyi, savunma ve koruma tekniğinin, kullanım dışı olduğu Doğu’da bir öncü rolü üstlenmişti. Koşullar göz önünde tutulacak olursa altı yıl içinde elde ettiği başarılar çok büyüktü. Çünkü Batı’da karşılaşılmayan ihracat zorlukları yüzünden itfaiyecilik teşkilatı Türk İmparatorluğu’nda henüz genelleşmemişti. Ama artık elde edilen sonuçlara göre teşkilatın hayırlı geçmişini hem Hükümet hem halk kabul ediyordu. Batılılar bunu doğal olarak daha baştan fark etmişlerdi. Çünkü daha önceleri yangından vebadan ya da fanatik ayaklanmadan korkar gibi korkuyorlardı.”³⁶

“Fővárosi Lapok’ta” arada sırada, İstanbul’da eskiden itfaiyeci çetesinin yaptığı kötülükleri anlattığını” belirten Beszédes’in ifadesiyle “...Batılılar gece vakti, yangını haber veren gece bekçilerinin bağırışları ve koşuşan tulumbacıların korkunç çığlıkları yüzünden dehşete kapılmaktaydı. O zamandan beri Kont Ödön Széchenyi eski kuruluşu geri plana atmaktadır. Ve Avrupalılar da, eğer yangın uzaklarda bir yerlerdeyse rahatça uyuyabilmektedir. Kont Ödön Széchenyi’ye en başta Avrupalılar şükran duymaktadır...”³⁷

Beszédes Kont’un, o vakte dek kazandığı başarı ile yetinmediğini, uzun zamandan beri savunma ve kurtarma tekniğinin bütün branşlarını birleştiren ve bütün kara ve deniz felaketleri sırasında uluslararası müdahalede bulunulması, gerektiğinde de evrensel ölçüde müdahale konusunda çatıştığını ve bunun artık sonuna yaklaşıldığını, teknisyenlerin en küçük ayrıntısına varıncaya kadar onun direktifleri konusunda çizimler ve planlar yapmış olduklarını da eklemektedir.³⁸ Artık Széchenyi’ye bağlı itfaiye alayı

³³Kálmán Beszédes, “Konstantinápolyi Világ”, *Fővárosi Lapok*, 1878. December 19., s. 1415.

³⁴A.g.m., s. 1415.

³⁵A.g.m., s. 1415.

³⁶Kálmán Beszédes, “A Széchenyi testvérek Konstantinápolyban”, *Fővárosi Lapok*, 1880. Május 22., 116. Szám., s. 584.

³⁷A.g.m., s. 584.

³⁸A.g.m., s. 584.

ve eskiden onun öğrencisi olan Koramiral Mehmet Paşa'nın komuta ettiği deniz muhafızının itfaiye birliği de çok iyi yetiştirilmişti. Ve o, yangın ihbarına en hızlı cevap verebilecek durumda idi.

Bu faaliyetler içinde Kálmán Beszédes'in rolü ise "Széchenyi'ye minnetle bağlı olan birisi olarak, onun örgütlediği askeri itfaiye alayının yanı sıra faaliyet gösteren ve sivillerden oluşan, devamlı pratik yapan, disiplinli itfaiye birliklerini örgütlemekle görevli olması idi."³⁹ O kendisine karşı "büyük bir sevgisi olan Széchenyi'nin"⁴⁰ desteğiyle İstanbul'da bir ressam olarak da iyi tanınmış biri olarak görevini başarıyla yerine getirdi. Değişik milletlerden seçkin 300 kişiden meydana gelen, pek çok bağımsız birliğe ayrılan sivil itfaiye teşkilatını Türkçe olarak itfaiyeciliğin bütün dallarında eğitti.⁴¹

Kálmán Beszédes, yaptığı bu çalışmaları 5 Ocak 1890 tarihli Fővárosi Lapok gazetesinde "Konstantinápolyi tárca" (İstanbul'dan köşe yazısı) adlı yazısında şöyle anlatmaktadır:⁴²

"...hamimiz de bizden çok memnun ve beni geçenlerde çeşitli mahallelerdeki itfaiye birliklerine başkan seçtiler. En tanınmış istasyonlarımız şunlar: Dört tulumba ve tam takım, zengin araç gereç ile Türk İmparatorluğu tütün rejisinin İstanbul'daki mükemmel fabrikası; bunun yanı sıra sekiz tulumba ve gece vakti de kazanları yanan buharlı bir teknesi olan ve adı geçen resmi kuruluşla Galata limanında bulunan buharlı gemi işletmesinin bütün temsilciliklerin personeli arasından benim seçip meydana getirdiğim birlikler; bu sayede borsa ve bankalar, en büyük ticari depolar, gümrükler bütününün herhangi bir noktasında yangın çıkacak olursa bu mahvedici unsura denizden de müdahale edilebilecek. İmparatorluğun Osmanlı Bankası ve Rus Büyükelçiliği İstasyonları gerçi daha küçük, ama ikişer tulumba var ve özellikle de bu ikincisi tam tekmil bir müştemilata sahip vb. şekilde mükemmel öneme sahip istasyonlar."

Rus Konsolosluğu'nun karşısında ve Rus Büyükelçiliği'ne yakın, Pera'nın ana caddesinde çıkan yangına kendisinin komutası altındaki ve dostu olan Rus buharlı gemi işletmesi sekreteri Sándor Eberhard denetimindeki bu işletmenin personeli arasından kendisinin seçip oluşturduğu itfaiye birliğinin başarılı bir şekilde müdahalesinin birinci sınıf İngiliz, Fransız gazetelerinde takdirle bahsedildiğini hatıralarında anlatan Beszédes, "ressamlık ve edebi meşguliyetinden artan vaktini itfaiye

³⁹Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi tárca", *Fővárosi Lapok*, 1890. Január 5., 5. Szám., s. 29.

⁴⁰Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi világ", *Fővárosi Lapok*, 1878. December 19., 292. Szám., s. 1414.

⁴¹"Konstantinápolyi tárca", *Fővárosi Lapok*, 1890. Január 5., 5. Szám., s. 29.

⁴²A.g.m., s. 29.

teşkilatına hizmet etmeye ayırmasının insana epey bir tasa kaynağı olduğunu” vurgulamaktadır. Çünkü “sayısız kilise, binden fazla öğrencisi olan İmparatorluğun muhteşem lisesi, elçilikler, bankalar, tünel ve tiyatrolar, okullar, hastaneler, oteller, en büyük ticari depolar, fabrikalar, buharlı değirmenler ve sayısız konak, yangına müdahale bakımından ona emanetti.”⁴³

Sıkıntı ve eksiklikler de yok değildi. Beszédes bunu “önyargılı değilim. Türkiye pek çok açıdan, Doğuda olduğum 12 yıldan beri gözle görülür bir ilerleme kaydetti ve başarılı her gelişme hakkında severek yazılar yazdım; bu yüzden “turcophil” lakabını da severek taşıyorum, ama katlanılmayacak şeylere de pembe gözlükle bakamam” diyerek ifade etmekte ve şöyle demektedir:⁴⁴

“Türk işi, hala çok yaygın olan “ne işe yarar ki” anlayışını allayıp pullayan kimse Türkiye’nin düşmanı demektir; ben ise dostuyum. Her alanda ilerlemesini isterim ve bu yüzden de hatalarından samimiyetle bahsediyorum.”

“Acınası durum hakkında susmak ya da bunun üstünü örtmek büyük bir hata. Kamu yararına samimiyetle hizmet etmek daha değerli. Örneğin biri çıksa da Türk Hükümetini askeri itfaiye teşkilatının noksanlarını gidermek için ikna etse iyi olur.”⁴⁵

Yangınların devam etmesi en büyük sıkıntı idi. Beszédes, 28 Temmuz 1879 tarihinde meydana gelen bir yangını anlattığı makalesinde, Széchenyi’nin fedakârlığına Gazi Osman Paşa tanık olduğundan, bu fedakârlığa ve gösterilen bütün çabalara rağmen 500 ev ile Yahudilerin sinagogunun yok oluşundan söz etmiştir. Tramvay’ın ilk durağı da ve tramvayların hareket noktası da yanıp kül olmuş, Boğaziçi kıyısındaki güzel caminin minaresinin kurşun çatısı sıcaktan eriyip, denize akmıştı.⁴⁶

Beszédes 27 Ağustos 1879 tarihli Fővárosi Lapok’ta yangınlar konusunda tank olduğu bir olayla şu karşılaştırmayı yapmaktadır:⁴⁷

“Çok zengin bir Peralı Rum’un büyüleyici güzelliğe sahip genç kızı geçenlerde, tüccar ruhlu ebeveyninin ticari çıkarları ile çatışan ümitsiz aşkını Boğaziçi’ne gömdü. Viyana’da ya da Budapeşte’de bu önemli bir “olay” sayılmaz, ama İstanbul’da intihar olayı çok seyrek; oysa buradaki sefalet

⁴³A.g.m., s. 29.

⁴⁴Kálmán Beszédes, “Konstantinápolyi tárca”, *Fővárosi Lapok*, 1891. Junius 25., 173. Szám., s. 1285-1286.

⁴⁵A.g.m., s. 1285.

⁴⁶Kálmán Beszédes, “Konstantinápolyi világ”, *Fővárosi Lapok*, 1879. Augusztus 15., 188. Szám., s. 904.

⁴⁷Kálmán Beszédes, “Konstantinápolyi világ”, *Fővárosi Lapok*, 1879. Augusztus 27., 196. Szám., s. 944.

ve günün şartları yoksullara umudun kırıntısını bile vermiyor. Ama burada doğada öyle bir sihir var ki yılgınlığa kapılan kişinin ruhunu yüceltiyor ve en yoksul ve en umutsuz kişi bile hemen umutsuzluğa kapılmıyor. Bir Türk'ün intihar ettiği, yıllar geçse bile hemen hiç görülüyor. Ama yangın çok fazla..."

Beszédes'in deyimiyle "28 Temmuz'da Ortaköy'de çıkan büyük yangından beri hemen hemen her gün yangın çıkıyordu. Bu yüzden Kont Ödön Széchenyi'nin ne gecesi vardı ne de gündüzi!"⁴⁸

Beszédes, "var olan problemlerin pek çoğunun gözler önüne serilip dersler çıkarılması için her yerde yangın felaketi istatistiği yayınlanmasına rağmen, Türk başkentini huzursuz eden pek çok sorunun ortaya çıkmaması için bu türden bir istatistiğin hiç yayımlanmamasını" hayretle karşılamaktadır.⁴⁹

Ona göre "yeniliklerin zor gerçekleştirilmesi" ise başka bir sıkıntı idi. "Örneğin Galata ve Beyazıt (Seraskerlik) kulelerindeki nöbetçiler yangını ancak evlerin çatısına ulaştığında görebilmekteydi. Aradaki çok büyük mesafeler, insana ürküntü verecek derecede bozuk yollar ve engebeli arazi yapısından dolayı yangının söndürülmesinde kaçınılmaz olarak gecikmelerin yaşanması nedeniyle, Kont yıllardır öncelikli olarak telgraf istasyonları kurulmasını talep etmekte olmasına karşın, bu isteği ancak yeni yerine gelmiş olup Gazi Osman Paşa sayesinde bir iki hat üzerinde telgraf tellerini taşıyan demir direklerin dikilmesine başlanmıştı." Doğabilecek sıkıntılardan ötürü Türklerin alışageldikleri eski kurumların modernize edilmesini pek hoş karşılamaması, modernizasyon girişimlerini başlangıçta oldukça zorlaştıran bir unsur olmakta idi.⁵⁰ Yangın ihbar sistemi, ihtiyaçlarıyla ve ulaşım güçlükleriyle orantılı değildi. Yine onun anlatımıyla "en çok Rum ve Ermeni kilise birlikleri tarafından eski geleneksel adetlere göre kurulmuş, fırsat bulursa soygun ve yağma yapmaya hazır olan, mahalle sakinlerinin korkulu rüyası olan, sayısı binlerce kişiye ulaşan vahşi ayak takımı" bulunmaktaydı. Öte yandan disiplinli birliklerin verdiği hizmet yan yana idi.⁵¹ (bkz. Ek.3) İhmalkarlık ve eksiklikler için başka bir yönü idi. İyi niyetinden ve üşenmezliğinden hiç kimsenin şüphe duymadığı Széchenyi, on yedi yıllık yorgunluktan sonra birkaç yüz askeri itfaiyecinin başkentini Asya yakasındaki Üsküdar'da bir itfaiye istasyonu kurulması için yaptığı çalışmalar, Beszédes'in ifadelerinden, eksikliklerin giderilmesi konusunda ağırdan alındığı izlenimi uyandırmaktadır. "Bu istasyona pekte uzak

⁴⁸A.g.m., s. 944.

⁴⁹Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi tárca", *Fővárosi Lapok*, 1891. Junius 25., 173. Szám., s. 1286.

⁵⁰Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi világ", 1878. December 19., s. 1414-1415.

⁵¹"Konstantinápolyi tárca", 1890. Január 5., 5. Szám., s.29.

olmayan Kadıköy’de çıkan yangında oraya koşması ama tulumbalarının olmaması ve beş ay geçtikten sonra hala bunlara sahip olmamaları” bunu göstermektedir. Eski usul yangın alarmı ise işe yaramıyordu. “Çünkü yalnızca üçte ikisi çürümüş ahşap evlerden oluşan, 900.000 nüfuslu koca dünya kentinde bir yerde yangın olduğunu bildiriyor, ama istasyonda, nerede olduğunu önceden bilmek hemen hemen imkânsız oluyordu. Yangın kulesinden aşağıya sallana sallana inen, sokakta ikide bir avarelik eden kule bekçisi gelinceye kadar zaman geçiyordu. Elektrikli yangın alarmının adı bile yoktu. Hükümet telefonu duymak bile istemiyordu. Beşiktaş’ta çıkan yangında ayakta uyuyan yangın habercisi yüzünden aslında dört dakikada hazır olan üç takım askeri itfaiyeci, istasyona komşu mahalleden yarım saatten uzun bir süre sonra yetişebilmiş ve böyle olunca da beş buçuk saat içinde bir kilise birçok okul ve 600 ev kül olmuştu.”⁵²

Beszédes bu felaketin başlıca sebeplerini şöyle sıralamaktadır:⁵³

“Beş para etmez, ilkel yangın ihbar görevlisinin sebep olduğu gecikme, su yetersizliği ve özellikle de gerektiği gibi pratik yapmamış askeri itfaiyecilerin araç gerecinin, Padişahın fermanına rağmen, bu yönüyle başkent zaptiye teşkilatının kendisi gibi ihmal edilmiş durumda olmasıdır.”

Ona göre “İşin ehli olmayan itfaiyecilerin ilkel ve zararlı müdahaleleri de az sorun oluşturmuyordu. Aslında bunların her mahallede, çoğunlukla dini topluluklar tarafından mali açıdan desteklenen pek çok istasyonu vardı ve bu nedenle de yangın sırasında en önde gidenler onlar oluyordu. Eğer ev sahibiyle bahşiş konusunda pazarlık etmişlerse, halkın dehşete kapılıp da terk ettiği evlere gönüllü dalıyor ve kurtarılabilecek eşyaları kurtarıyorlar, ancak bunlar bir daha geri gelmiyordu. Bütün pencereleri kırarak ya da açarak giriyorlar, bunu yapınca ve sırtlarında taşıdıkları, küçük bir su fişkırtma aletiyle alevleri çoktan göğü sarmış yangının kıyısını hedef almıyorlar, orantısız miktardaki azıcık suyu göbeğine sıkıyorlardı. Ve böylece de kimya bilimi kanunları gereği hararetle yanan karbondioksit sülfürü gibi gazların yangını canlandırıp yayılmasına sebep oluyorlar ve epey sonra yetişen askeri itfaiyecilerin yangına müdahalesine de ancak, artık baş edilemez hale geldiğinde izin veriyorlardı. Ama bahşişi alan onlar oluyordu.”⁵⁴

Beszédes diğer bir sorunu şöyle açıklamaktadır:⁵⁵

“Fanatizm de büyük bir dezavantaj. İster işinin ehli olmayan, ister askeri Türk resmi itfaiyecisi Hıristiyanın yanan evinde bir otomat gibi ağırdan alarak yapıyor yapacaklarını; yok eğer Müslümanın evi yanıyorsa itfaiyeci

⁵²Konstantinópolisi tárca”, 1891, Junius 25., s.1285.

⁵³A.g.m., s. 1285.

⁵⁴A.g.m., s. 1285.

⁵⁵A.g.m., s. 1285.

fedakâr oluyor. İmamın evi yanıyor, imamın kendisi gibi kahraman oluyor. Alevlerin sardığı ahşap evin tepesinde, dayanılmaz hararetle, boğulma tehlikesiyle inatlaşarak, açtığı Kuran'ı havaya kaldırıp etrafı kuşatmış olan kindar unsura doğru tutuyor. Doğrusu bu gibi evler sık sık kurtuluyor. Sorunları iki Serdar paşanın saygınlığı, teşkilatlarına disiplin ve subay personelinin itiraz kabul etmeyen sadakati bile gideremez. Türk ordusunda bir Hıristiyan hizmet edemiyor, bu yüzden Kont Ödön Széchenyi başka hiçbir şeye karışmıyor. Türk başkentinde sırf Müslüman itfaiyecilerden oluşan alay bu şekliyle, bu sebepten dolayı dünya kentlerinin itfaiye teşkilatlarının mükemmeliyet derecesine de ulaşamaz. Ve hatta 378.000 nüfuslu Manchester ya da 450.000 nüfus barındıran Birmingham'ınla bile boy ölçüşemez; oysa ilkinde 56, ikincisinde 32 tulumba, her ikisinde üçer buharlı ve ikişer kol gücüyle çalışan tulumba iş görebiliyor. İstanbul'da bir alay itfaiye var ve 30 kol gücüyle çalışan ve bir tane de buharla işleyen ağır, buradaki engebeli yüzey şekline elverişli olmayan tulumbayla donatılmış (yakında sökülür takılır cinsten bir tanesi de gelecek) ve sayısı bilinmeyen, on binden fazla disiplin altına alınamayan, işin ehli olmayan itfaiyeci. Ama görevin halledilmiş olmadığı da bir hakikat."⁵⁶

Beszédes "İşin ehli olmayan itfaiyecinin" sebep olduğu bir olayı şöyle anlatmaktadır:⁵⁷

"Boğaziçi'ndeki Bebek'in güzel koyunda geçen ayın son günü yangın çıktı; Katolik bir kilise ve Lazaristlerin kollegiumu yandı. Kaptan-ı Derya Hobart Paşa'nın güzel karısı tam o sırada bu dolaylarda tatil yapan bir İngiliz ailesini ziyaret etmekteydi ve bu gibi yangın felaketlerini duymuş, ama böylesini hiç görmemişti. Merak etti ve birkaç İngiliz refakatinde yangını izlemeye gitti. Merkez itfaiye alayının birliği mesafe uzak olduğu için henüz oraya yetişememişti. Ama günümüzde henüz tam anlamıyla vazgeçilememiş olan eski itfaiyecilerin (tulumbacıların) talimsiz ordusunun yerel ayak takımı artık çıkagelmiş; uğraşa didine yangını söndürmeye çabalıyordu ve bunların takımlarından biri de çok büyük bir gürültü koparmaktaydı. Onlar Lady'yi kurtarmak numarası yaparak onu refakatçilerinden ayırıp mücevherlerinden arındırıyor. Yeni şapka ve pahalı dantel giysi de elden gidiyor. Tulumbacılar bu ara nağmeden sonra yeniden yangını söndürmeye girişiyor. Lady'nin kaybettiikleri ise tamamen yok olup gidiyor. Ama bu olay tulumbacıların geleceği bakımından çok büyük bir önem taşıyacak!"

Bu ortama ve itfaiyecilik çalışmalarına tanık olan Beszédes Osmanlı İmparatorluğu'nu dolaşıp resmetmiş⁵⁸ (bkz. Ek.4, Ek.5) ve hatta gururla

⁵⁶A.g.m., s. 1285-1286.

⁵⁷"Konstantinápolyi világ", 1879. Augusztus 27., s. 944.

⁵⁸ Elte Könyvtára, Kézirattar : G691.

anlattığı bir olay olarak Gazi Osman Paşa'nın portresini yapmış biri olarak⁵⁹ Kahire itfaiyesine de tanık olmuş ve "Tárca Kairóból" adlı yazısında buradaki "itfaiye teşkilatının örgütsüzlüğünden" söz etmiştir.⁶⁰

İçinde bulunulan koşulların, eksikliklerin Kont Ödön Széchenyi'nin yaptığı çalışmalara gölge düşürmediği, halkın ona duyduğu saygı ve sevgiden anlaşılmaktadır.⁶¹ Beszédes'e göre "ona herkes tarafından itibar gösterilmesinin nedeni gece-gündüz demeden görevinin başında olmasıydı. Kont, kendisine her an için gerek duyulabileceğini düşünmeden evinin eşliğinden dışarı adım bile atmayan bir şahsiyetti. Yanı sıra at sürenler 'nereye gittiğini' sorduklarında her birine hangi saatler arasında nerede bulunabileceklerini tek tek anlatır, bir yerde yangın çıktığında Pera'nın veya İstanbul'un neresinde bulunursa bulunsun on küheylan anında emrine amade olarak bulunduğu yerde bitiverirdi... Kendi canını hiçe sayması hayranlıkla izlenmekte idi. Çoğu zaman, yan yana birkaç evin, iskambil kâğıdından kuleler gibi yıkılması sırasında orada bulunan Kont da hayati tehlike geçirmişti. Türk halkı, Allah'ın kesinlikle koruyucu melekler göndererek onu koruma altına aldığına inanmaktaydı. Hanımlar ise kaygılı bir hayranlıkla onun korkusuzluğundan söz etmekteydiler. Beszédes, kocaman sakalı ve Türk subayı üniforması içinde etkileyici, görkemli bir görünüme sahip popülerite sahibi bir kişi olan ve Türklerin daha ziyade iyi Türkçe konuştuğu için onu da çok sevdikleri kontun yaveri Ernő Bárányi ile⁶² itfaiye alayının Taksim'deki kışlasını ziyaret ettikleri zaman, her rütbeden yüzlerce kişinin onu en derin saygıyla selamlamalarından, gerek yolda yürüyenlerin gerek at sırtındakilerin, hatta atlı arabaların bile ona yol açmasından halk tarafından ne kadar sevildiğine en çok bu vesile ile tanık olmuştu".⁶³ Sultan Abdülhamid, Kont Ödön Széchenyi'ye yaptığı çalışmalar nedeniyle, 1877 yılında miralay rütbesi verdi.⁶⁴ Beszédes, ayrıca Széchenyi'nin ağabeyi Kont Béla Széchenyi'nin Çin seyahati dönüşü İstanbul'a da uğramasını anlattığı ve 22 Mayıs 1880 tarihli yazısında, "Sultan'ın yaveri olduğu ve Kont'un cesareti ve faydalı hizmetlerinin vurgulandığı Sultan'ın fermanını Yıldız Köşkü'nde Müşir Gazi Osman Paşa'nın elinden törenle aldığı" belirtmektedir. Beszédes halk arasında bu tayinin memnuniyetle karşılandığını, gazetelerde onunla ilgili olarak baş makaleler yazıldığını,

⁵⁹ Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi világ", *Fővárosi Lapok*, 1879. Augusztus 9., 183.szám., s. 883.

⁶⁰ Kálmán Beszédes, "Tárca Kairóból", *Fővárosi Lapok*, 1881. Junius 26., 144.szám., s. 838.

⁶¹ "Konstantinápolyi világ", 1878. December 19., s.1415; "Konstantinápolyi világ", 1879. Januar 3., s. 9.

⁶² "Konstantinápolyi világ", 1878. December 19., s.1415.

⁶³ "Konstantinápolyi világ", 1879. Januar 3., s.8-9.

⁶⁴ "Konstantinápolyi világ", 1878. December 19., s. 1415; *Türk Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler*, s. 223.

bunun Macaristan'da sevinçle karşılandığını, çünkü Macar aristokrasi tarihinde bu olayın bir ilk örnek" olduğunu vurgulamaktadır.⁶⁵

Çin dönüşü "büyüleyici güzelliğe sahip iki kızı Kontes Alice ve Matmazel Hannah ile İstanbul'a gelen ağabey Széchenyi onuruna davetler verildiğini" açıklayan Beszédes, Ödön Széchenyi ile ilgili bir noktayı şöyle anlatmaktadır:

"İngiliz Büyükelçisi, Kont Béla Széchenyi ve arkadaşlarına parlak bir akşam daveti verdi. Bu vesile ile Hariciye Nazırı Said Paşa büyüleyici ve akıllı kontes matmazellerle tanışmıştı. Söylendiğine göre onlara şu latifeyi yapmış: 'Büyük amcaları Ödön Paşa ateşi söndürürken, onlar bunu körüklüyor!'⁶⁶

Béla Széchenyi İstanbul'da bulunduğu sırada, padişahın öğle yemeği daveti nedeniyle kendisini temsilen gönderdiği Mabeyn Müşiri Gazi Osman Paşa ile buluştuğundan söz etmektedir.⁶⁷ 22 Mayıs 1880 tarihli "A Széchenyi testvérek Konstantinápolyban" (Széchenyi Kardeşler İstanbul'da) başlıklı yazısına göre iki kardeş Gazi Osman Paşa'yı ziyaret etmiştir. Buna göre Osman Paşa Béla Széchenyi'nin yolculuğu ile ve Çin'deki on beş milyon Müslümanın durumuyla ilgilenmiş, Müşir, Macar milletine duyduğu sempatiyi heyecanla ifade etmiştir. Macaristan'ın güzelliğini görmüş olduğundan ve kültürel alanda hayran olunacak bir ilerleme kaydettiğinden bahsetmiştir. Ve bir Macar hayırsever derneğinin de başkanı olduğunu eklemiştir, Kont'u tanımaktan duyduğu memnuniyeti ifade ederek kardeşinin yaptığı hizmetlerin layık olduğu üzere padişah tarafından ödüllendirilmiş olduğundan söz etmiştir.⁶⁸ Beszédes 25 Mayıs 1890 tarihli "Konstantinápolyi tárca" adlı yazısında "Kont'un bir yığın nişanı olduğunu ancak gösterişten hoşlanmayan Széchenyi'nin bunları taşımak adeti olmadığını, ama göğsüne Osmaniye'nin ikinci nişanı takılınca artık, biraz gösteriş de yapmak gerektiğini" yazmaktadır.⁶⁹ Kont Ödön Széchenyi Paşa, 1892 yılında 30 yıllık itfaiyecilik faaliyetlerinin jübilesini kutlamıştır.⁷⁰ (bkz.Ek.6) Bu jübile için İstanbul'a gidecek itfaiyeciler heyetinin gezi

⁶⁵ Kálmán Beszédes, "A Széchenyi testvérek Konstantinápolyban", 1880. Majus 22., 116. Szám, s. 584.

⁶⁶ "Konstantinápolyi tárca", 1890. Majus 25., s. 1054.

⁶⁷ A.g.m., s.1054.

⁶⁸ "A Széchenyi testvérek Konstantinápolyban", 1880. Majus 22., 116. Szám, s.584.

⁶⁹ "Konstantinápolyi tárca", 1890. Majus 25., s.1054.

⁷⁰ *A Magyarországi Tüzoltó-Testületek Küldöttségének kirándulása Konstantinápolyba, Magyar Király államvasutak városimenetjegy-irodája*, Az "Országgyűlési Értesítő" Kö-És Könyomdája, Budapest, 1892, s.1-8; Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi levél, A szultán és tüzoltóink", *Fővárosi Lapok*, 1892. Julius 28., 208.Szám-, s.1535; Kálmán Beszédes, "Konstantinápolyi tarca: A magyar pasa jubilema", *Fővárosi Lapok*, 1892. Julius 19., 199. Szám-, 1467-1469.

programı için Macar Krallığı Devlet Demiryolları Yolcu Taşıma Bilet Bürosu tarafından 8 sayfalık bir broşür bastırılmıştır.⁷¹ Kálmán Beszédes Fővárosi Lapok'a gönderdiği "A szultán és tüzoltóink (Sultan ve İtfaiyecilerimiz)" başlıklı köşe yazısında bu olaya geniş yer vermiştir.⁷² Buna göre 11 Temmuz'da İstanbul'a gelen heyeti Széchenyi ve üç Türk subayı karşılamış, Macar itfaiyecilerin İstanbul'da kaldığı süre zarfında bu subaylar onlara rehberlik etmiştir. Geliş kutlamalarından sonra Sultan, heyete sarayların gezilmesi iznini vermiştir. 12 Temmuz akşamı Peşte Oteli'nin lokantasında karşılıklı hediyeler takdim edilmiştir. Budapeşte Gönüllü İtfaiye Birliği, güzel bir şekilde bağlanmış zafer çelengini ve süslü bir yazıyla yazılmış nezaket mektubunu sunmuştur. 13 Temmuz günü öğleden sonra Bahriye Yangın Taburu Macar İtfaiyeciler için bir tatbikat düzenlemiştir. 14'ünde Avusturya-Macaristan Büyükelçisi heyeti Büyükdere'deki elçilik yazlığına davet etmiştir. Orada ise onları bir sürpriz beklemekte idi. Bahçedeki konserde onlar Macar virtüözlerinden Hegyei ve Gyula Szekacs'tan seçkin Macar müzikleri dinlediler. 15'inde ise "selamlıktan sonra Yıldız Köşkü'ndeki resmi davete katıldılar ve akşamına şehir tiyatrosundaki yemeğe gittiler. Ayın 16'sında Beszédes'in ağdalı anlatımından birtakım gösterilerin devam ettiği anlaşılıyor. Macar itfaiyecilerin gelişi ve Türk topraklarında hatırlanmaları Beszédes'in anlatımıyla pek çok açıdan eğitici olmuştur.⁷³ Beszédes, "heyetle ilgili haberlerde Macar gazetelerinin durumu abarttığından ve önceden verilen haberlerin çoğunun gerçekleşmediğinden" söz etmektedir.⁷⁴

1877 yılındaki miralay rütbesinden sonra 1883'te ferikliğe yükseltilen ve böylece uzun yıllar boyunca taşıyacağı "Umum İtfaiye Alayı Kumandan" unvanıyla hizmet veren Kont Ödön Széchenyi Paşa⁷⁵ ya da Osmanlı dönemi kayıtlarına göre değişik biçimlerde kullanımıyla Seçni, Zeçni, Zični

⁷¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. *A Magyarországi Tüzoltó-Testületnek Küldöttéségének kirándulása Konstantinápolyba*, 8 sayfa.

⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz., "Konstantinápolyi levél, A szultán és tüzoltóink", s.1535-1536.; "A magyar pasa jubilema" s.1467-1469.

⁷³ "Konstantinápolyi tarca: A magyar pasa jubilema", 1892. Julius 19. s. 1467-1469. Bu ziyaret hakkında bir değerlendirme için bkz. Kemalettin Kuzucu, "Macarların 1892 Yılındaki İstanbul Ziyaretleri", *III. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri*, İBB Yayınları, İstanbul 2015, 219-241.

⁷⁴ "Konstantinápolyi levél, A szultán és tüzoltóink", 1892. Julius 28., s.1535-1536.

⁷⁵ *Türk Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler*, s.223. Ömrünün yarısından çoğunu İstanbul İtfaiyesine adayan Széchenyi Paşa, Birinci Ferik rütbesiyle 23 Mart 1922'de yaşamını yitirdi. Vasiyeti gereği cenazesi memleketine gönderilmemiş, Şişli'de Notre Dame de Lourdes Gürcü Kilisesi'nde yapılan ayinin ardından özel bir törenle Feriköy Latin Katolik Kabristan'ına defnedilmiştir.

Paşa'nın⁷⁶ hizmetleriyle Türk milletinin gönlündeki yerini en iyi ifade eden sözler, Széchenyi Kardeşlerin Osman Paşa'dan sonra ziyaret ettikleri Muhafız Alayı Başkomutanı olan, Beszédes'in deyimiyle "saçları ağarmış" Derviş Paşa'yı ziyaret ettikleri zaman duydukları cümlelerde gizlidir.⁷⁷ Bu sözler Derviş Paşa'nın veda ziyaretinde Kont Béla Széchenyi'ye söylediği sözlerdir: "Efendim! Sizlerle vedalaşıyorum. Ama şu anda yalnızca unutulmayacak iyi bir tanıdığımı değil, sanki bir akrabama veda eder gibiyim. Bunu sıra dışı bir olay diye düşünemezsiniz. Çünkü padişah, Ödön Széchenyi'yi kendi paşası sayalı beri, o artık Türk milletinin bir ferdidir."⁷⁸

Sonuç

Osmanlı Devleti'nin modernleşme çabalarında yabancı uzmanların içinde tarihi bağların sıkı sıkıya birbirine bağladığı Macarların ayrı bir yeri vardır. Onlar özellikle mülteciler meselesinden sonraki süreçte değişik alanlarda bu modernizasyona katkıda bulunmuşlardır.

Bu şahsiyetlerden biri 48 yılını, İstanbul itfaiyesine adayan Kont Ödön Széchenyi'dir. Türk itfaiyesinin çağın ihtiyaçlarına göre örgütlenmesinde büyük emekleri geçen Széchenyi Paşa, ressam Kálmán Beszédes'i kendisine yardımcı olması için İstanbul'a çağırmıştır. Ressam olduğu kadar itfaiyeciliğe de ilgi duyup bu konuda kendini yetiştirmiş olan Beszédes, bu daveti kabul ederek uzun yıllar Széchenyi Paşa'ya yardım etmiştir. Bu süre içinde Osmanlı İmparatorluğu'nu gezmiş, gittiği yerleri resmetmiş ve bununla ilgili hatıralarının bir kısmını yayımlamıştır.

XIX. yüzyılda yazılı ve görsel olarak Osmanlı'nın sosyo-kültürel ve siyasi yapısının bir Macar ressamın kaleminden ortaya konulması açısından büyük önem arz eden bu hatıralar, aynı zamanda uzun yıllar Széchenyi'nin yardımcısı olarak itfaiyeciliğin ve Széchenyi'nin çalışmalarının gün yüzüne çıkarılması açısından büyük bir değere sahiptir. O, bir dönemin tanığı olarak Osmanlı'yı ve Széchenyi'yi önyargısız bir şekilde "*resmetmiştir*". Terekesi henüz değerlendirilmeyen, Széchenyi ile ilgili Türkçe kaynaklarda adı hiç geçmeyen Beszédes, aynı zamanda Osmanlı İmparatorluğu'nun modernizasyonuna bir batılı gözü ile bakan, itfaiyecilik örneğinde olduğu gibi kalem oynatarak düşüncelerini açıklayan, çağdaşı Széchenyi Paşa gibi, bir döneme tanıklık etmiş değerli bir şahsiyettir. Kendi kalıcılığını hatıraları ile sağlamıştır.

⁷⁶ "Széchenyi" ismi "Seçeni" şeklinde telaffuz edilmektedir. Telaffuz güçlüğü, Osmanlıca belgelerin Latin harflerine aktarılmasında da farklı yazım şekillerini getirmiş, bazı yazarlar ise "ç" harfinin yanlış yazılabileceği düşüncesiyle "Zihni" şeklinde okumuşlardır. (Kuzucu, "Széchenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi", s. 34)

⁷⁷ "A Széchenyi testvérek Konstantinápolyban", 1880. Majus 22, s.584.

⁷⁸ A.g.m., s. 584.

Hem Széchenyi hem Beszédes'in şahsiyetinde yaşanan olaylar Türk-Macar ilişkileri tarihinin yazılması açısından iki millet arasındaki kültürel bağlara güzel bir örnek teşkil ederken, her iki kişinin yaşamları ve faaliyetleri çıkarılması gereken derslerle doludur.

Bu açıdan Beszédes'in kalemi, aynı zamanda kendine hizmet edeni kendinden sayan bir milletin duygu ve düşünce dünyasını da aydınlatmaktadır.

Kaynaklar

I. Arşiv Malzemesi

Eötvös Loránd Tudomány Egyetem (ELTE) Könyvtára Kézirattar G691: Elte Üniversitesi Kütüphanesi El Yazmaları Arşivi G691, Fővárosi Lapok, Budapeşte/MACARİSTAN.

II. Kitaplar

A Magyarországi Tüzoltó-Testületek Küldöttségének kirándulása Konstantinápolyba, Magyar Király államvasutak városi menet jegy-irodája, Az "Országgyűlési Értesítő" Kö-És Könyomdája, Budapest, 1892.

A magyar és török nemzet testveriségének ünnepe, vagy: A Magyar Ifjuság küldöttsége Konstantinápolyban, Nyomatja s kiadja Bucsánszky Alajos, Budapest 1877.

Arbanasz, I., Ayan, D., – Csorba, G., Hermann, R., Hóvári, J., *Macar Generalleri Osmanlı Hizmetinde. RichárdGuyon ve GyörgyKmetty-Hurşid Paşa ve İsmail Paşa: Magyar honvéd tábornokok Oszmán szolgálatban. Guyon Richárd es Kmetty György-Hurşid Pasa es Ismail Pasa, Macar-Türk Dostluk Derneği, Budapeşte, 2013.*

Bekiroğlu, N., *Şair Nigâr Hanım*, İletişim Yayınları, 1. Baskı, İstanbul, 1998.

Hóvári, J., *Rodostói emlékekéstanulságok- Beszédes Kálmán-Rodostó magyar kép irója*, Magyar-Török Barati Társaság, Budapest, 2009.

Karpat, K., *Balkanlarda Osmanlı Mirası ve Ulusçuluk*, Çeviren: Recep Boztemur, İmge Kitabevi Yayınları, 1. Baskı, Nisan 2004.

Mustafa Celalettin Paşa, *Eski ve Modern Türkler*, Kaynak Yayınları, Çeviri: Güven Beker, 1. Basım, İstanbul, Eylül, 2014.

Tényekés Tanúk Germanus Gyula Kelet Varázsa, Magvető Könyvkiadó, Budapest.

Türk Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler, Fejezetek A Török Magyar Kapcsolatok Történetéből, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul, 2009.

Zádor, I., *Egy Hadi festő Emlékei 1914-1918*, 206 Képpel, Nyomatott, A Király Magyar Egyetemi Nyomdában.

III. Makaleler

"Beszédes Kálmán", *Magyar Életrajzi Lexikon*, Első Kötet, Akadémia Kiadó, Budapest, 1967, s. 204.

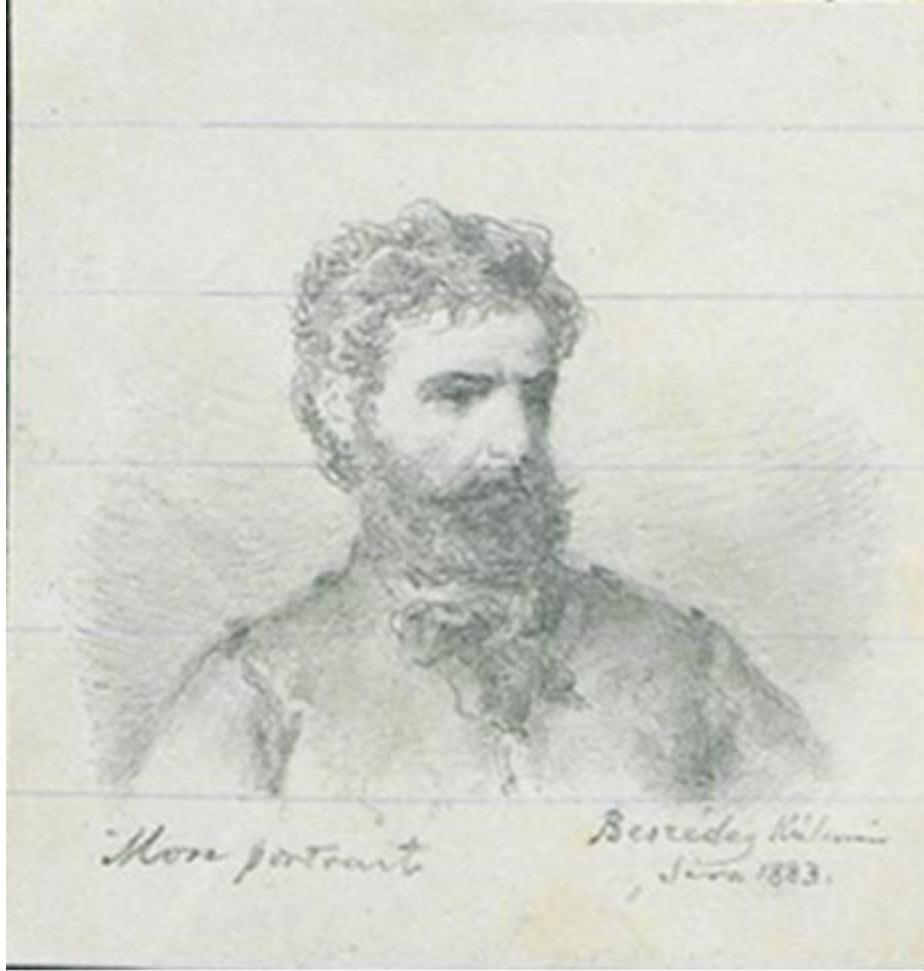
- Kuzucu, K., "Széchenyi Paşa ve Osmanlı İtfaiyesinin Modernleştirilmesi", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, (14), İstanbul, 2006, s. 31-52.
- Kuzucu, K., "Macarların 1892 Yılındaki İstanbul Ziyaretleri", *III. Uluslararası Osmanlı İstanbulu Sempozyumu Bildirileri*, İBB Yayınları, İstanbul 2015, 219-241.
- Széchenyi Ö., gróf", *Magyar Életrajzi Lexikon*, Második Kötet, Főszerkesztő: Kenyeres Ágnes, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969, s. 722.

Ekler

Ek-1: Kont Ödön Széchenyi

Türk- Macar Tarihi İlişkilerinden Kesitler, Milli Saraylar Daire Başkanlığı Yayınları, s.225.

Ek-2: Macar Ressam Kálmán Beszédes'in kendi çizdiği portresi.
Eötvös Loránd Tudomány egyetem (ELTE) Könyvtára, Kézirattar G691: ELTE Üniversitesi
Kütüphanesi El Yazmaları Arşivi G691, Budapeşte/MACARİSTAN

Ek-3: Kálmán Beszédés'in Fővárosi Lapok'ta yer alan bir köşe yazısı: "Konstantinápolyi tarca" (İstanbul'dan Çizgiler) Fővárosi Lapok'1890, január 5., 5.szám, Huszon hetedik évfolyam, s.29. ELTE Könyvtára, Kézirattar, G691

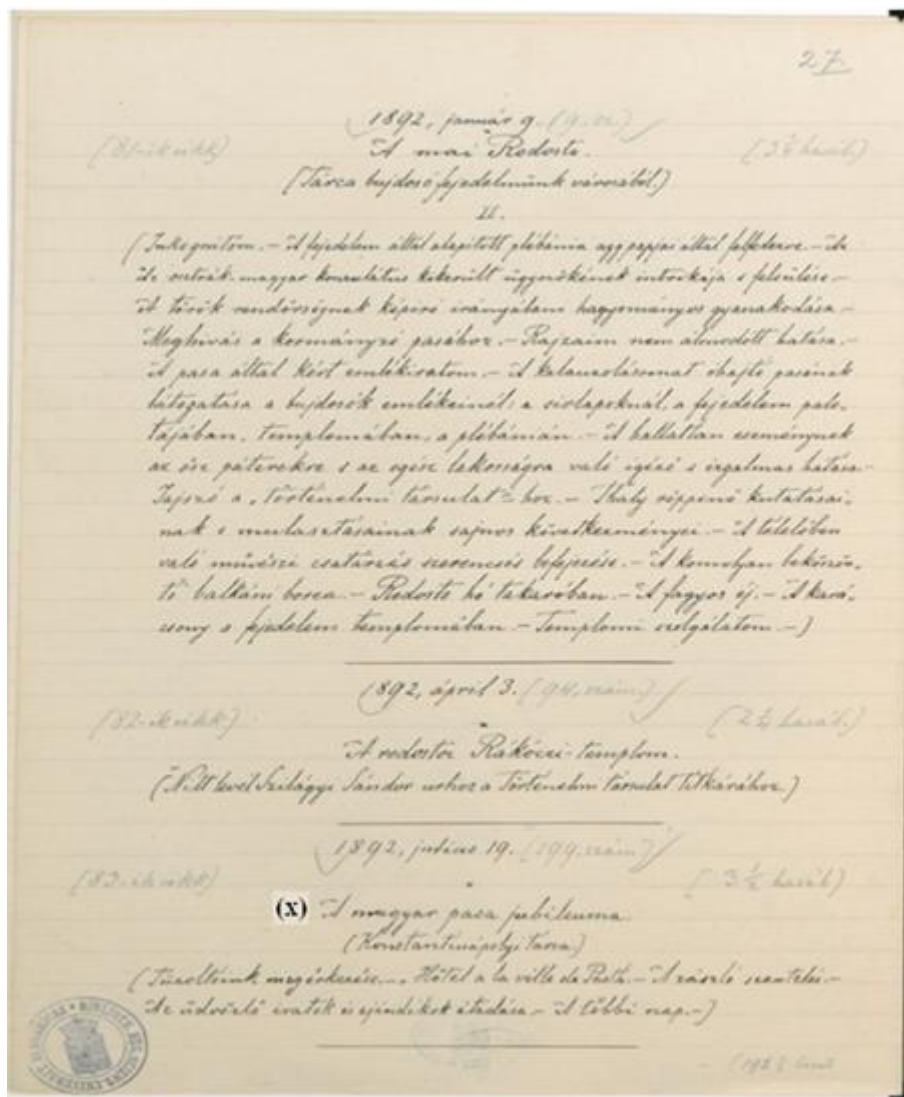

Ek-4: Ressay Kálmán Beszedes'in kaleminden İstanbul. (1880)
ELTE Könyvtára, Kézirattar, G691

Ek-5: Ressay Kálmán Beszédes'in kaleminden İstanbul. (1887)
ELTE Könyvtára, Kézirattár, G691

Ek-6: Kálmán Beszédes'in, Ödön Széchenyi'nin jubileisi ile ilgili el yazısının başlığı:
(X) "A magyar pasa jubileuma" (Macar paşanın jübilesi) ELTE Könyvtára, Kézirattar,
G691